

“Перейменування топоніміки Кривого Рогу у 2022 р. в рамках деколонізаційних процесів: шлях змін та їх результати для визнання жінок”

За час сучасної російсько-української війни в Україні відбулося декілька масштабних хвиль перейменувань топонімів. 2016 року після прийняття Закону України “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки” у Кривому Розі було перейменовано 252 топоніми згідно з розпорядженням голови Дніпропетровської ОДА від 19.05.2016 №Р-223/0/3-16 “Про перейменування топонімів у населених пунктах області”. Аналіз цієї хвилі перейменувань був здійснений в рамках стипендії 2021 року. Значна частина цього аналізу була присвячена теоретичним засадам взаємодії цінностей та міського простору, соціологічним та психологічним аспектам впливу урбанонімів на психіку як окремої людини, так і суспільної системи загалом. <https://wicc.net.ua/media/Kostina.pdf>

В даному дослідженні, яке стосується перейменувань 2022 року ми зосередилися більше на самому процесі перейменувань, маючи гіпотезу, що ступінь демократичності цього процесу напряму пов’язаний з репрезентативністю результатів нових назв. Простіше кажучи, що для розуміння появи саме тих, чи інших назв важливо розуміти не тільки загальну рамку історичного контексту та соціальної системи, а й розуміти безпосередньо технологічність процесу: як відбувалося перейменування, які його Актори, їх механізми, стилі та можливості впливу. Таким чином дане дослідження складається з трьох частин, а саме:

- 1) відтворення процесу перейменувань обраного періоду 2022 р. на основі повідомлень у засобах масової інформації;
- 2) результати перейменувань у Кривому Розі 2022 р. стосовно гендерного розподілу на прикладі 184 вулиць, провулків, проспектів, площ і майданів;
- 3) висновки.

Джерелами дослідження, в першу чергу, стали офіційні документи, матеріали криворізьких медіа та запити на сервіс “Доступ до правди”. Зауважимо, що була спроба приватних розмов з деякими активними учасниками процесу перейменувань як зі сторони громадськості, так і робочої групи, але їх дані щодо ходу подій в дечому суперечили між собою, тому було вирішено, з огляду на властивість психіки, з часом підміняти чи лишати осторонь деякі факти, не подавати ці дані як інтерв’ю 2025 року, а обрати вже зроблені публікації в момент перейменування.

РОЗДІЛ I. Процес перейменування

Хронологія офіційних згадок про запуск нової хвилі перейменувань варто починати від 5 квітня 2022 року, коли в парламенті зареєстрували законопроект № 7253 "Про географічні назви" щодо деколонізації топонімії та впорядкування використання географічних назв у населених пунктах України. Ініціатори пропонували заборонити присвоювати географічним об’єктам назви, які стосуються держави окупанта, її

визначних, пам'ятних, історичних та культурних місць, міст, дат, подій та діячів, які здійснювали військову агресію проти України. Про це повідомило криворізьке видання [KRIVBASS.CITY. 07.04.22](#)

Вже [20 квітня](#) це ж видання повідомляє про локальні криворізькі реакції на законопроект:

“Із ініціативою до міської влади та наукової спільноти звернувся Олексій Таймурзін, місцевий журналіст та керівник ГО “Свої. Кривий Ріг”. Він пропонує перейменувати десяток вулиць та площ у Кривому Розі. Їх назви містять зв’язок із російською федерацією. Перелік Олексій наводить у петиції, яку зареєстрував на сайті міськради.

На пропозицію криворіжця також відреагувала наукова спільнота. У Криворізькому педагогічному університеті [створили](#) спеціальну робочу групу, яка до 3 травня планувала напрацювати пропозиції щодо перейменування об’єктів у Кривому Розі та презентувати результати до 6 травня 2022 року.

Разом із тим ініціативу підтримали у Криворізькій міськраді. Депутатка Вікторія Третьак заявила, що вже до кінця тижня міськрада проведе засідання, на якому погодить створення робочої комісії. Члени комісії протягом двох тижнів проведуть повну інвентаризацію і підготують пропозиції для депутатів Криворізької міської ради щодо перейменування.”

Наступною публікацією стає пост депутатки міськради Наталії Шишки про результати сесії міськради [27.04.22](#). Цитуємо:

“...створено тимчасову робочу групу, яка має “розглянути та запропонувати до перейменування перелік вулиць та інших топонімів на території Криворізької міської територіальної громади, назви яких пов’язані з державою-агресором Російською Федерацією та Республікою Білорусь”. “... підтримала петицію Олексія Таймурзіна, який запропонував перейменувати площу Горького в Героїв Маріуполя, вулицю Волгоградську в Чорнобаївську, Курчатова – в Гостомельську, Московську – в Бучанську, Ватутіна – в Слави Українських воїнів, Бурятську – в Охтирську, Малоархангельську – в Ірпенську, Пензенську – в Бородянську, Мухомову – в Слави Територіальної оборони, Байкальську – у вулицю Мрії. Але петицію підтримано не в тому сенсі, що відтепер вказані вулиці носитимуть вказані нові імена, а в тому, що пропозиції автора петиції розгляне створена на цій же сесії тимчасова робоча група по перейменуванню.”

В той же день на офіційному вебсайті Криворізької міської ради та її виконавчого комітету було опубліковано [“Рішення Криворізької міської ради “Про створення тимчасової робочої групи щодо перейменування топонімічних назв”](#).

Склад комісії включав 24 людини, з яких 19 – чиновництво, зокрема голови районних у місті рад, очільниці й очільники департаментів й управлінь виконкому міської ради.

Саме після цих офіційних дій запускаються процеси більш пильної уваги громадськості Кривого Рогу до процесу перейменувань.

Найбільш послідовно хід роботи робочої комісії висвітлює та ж Наталія Шишка, яка, окрім депутатства, є журналісткою видання “Домашня газета”. Її публікації та статті інших медіа умовно можна поділити на декілька блоків:

- висвітлення сесії міськради та засідань робочої групи з перейменувань;
- відстеження громадської участі, зокрема петицій;
- інтерв’ю з безпосередніми учасницями й учасниками.

Окремо Н. Шишка відстежує спроби просування топоніма на честь Костянтина Павлова, колишнього мера Кривого Рогу.

11 травня Наталія Шишка на своїй сторінці Фейсбук пише: “Понад 400 вулиць у Кривому Розі носять назви, пов’язані з територіями країни-агресорки та її різного роду діячами”. “При цьому одній з вулиць хочуть присвоїти ім’я міського голови Костянтина Павлова. Однак ні на першому, ні на другому засіданні робочої групи, а їх було всього два, мова про це ще не йшла, прізвище Павлова не озвучувалось. Втім, це не завадило підконтрольним міській владі медіаресурсам зробити відповідний вклад у інформаційний простір. Так, один із ресурсів пише: “Общественная деятельность... напомнила..., что в приоритете улицы должны быть переименованы в честь военных, защищающих нашу страну, и отметила, что название одной из улиц должно быть в честь погибшего мэра Константина Павлова. За цим текстом виходить, що Костянтин Павлов погіб, захищаючи країну. І це можна вважати третьою версією після вбивства та самовбивства у мирний час. Варто нагадати, що Павлов був висуванцем на міського голову від нині забороненої ОПЗЖ – партії, у програмних засадах якої прописані прямі переговори з терористами, нейтральний статус України, тобто все те, чого хотіла від України Москва. І Павлов вважав за можливе для себе підписатись під такими програмними засадами”.

17 травня журналістка фіксує, що зареєстровано петицію до міської ради про перейменування проспекту Гагаріна на проспект Костянтина Павлова. Щодо швидкості набору підписів за петицію вона допускає: “Не виключено, що для стрімкого досягнення результату в 1000 голосів включено адмінресурс. і навіть підгадали з завершенням розгляду петиції до чергової сесії міської ради, яка, звісно ж, пройде у закритому режимі, через що широка громадськість ризикує так і не дізнатись про заслуги Павлова. Може, це голосування в якості народного депутата за диктаторські закони, чи голосування проти мовного закону, чи за пільгу по сплаті за землю “для ахметова” на шкоду бюджету громади. Чи, може, його заслуга в тому, що він висувався на міського голову від забороненої нині партії – ОПЗЖ, підписавшись під її програмою і вдаривши по руках з Кивою та Рабіновичем. Хотілось би нагадати, що за нинішньою кампанією перейменування об’єктів топоніміки стоїть народна ініціатива, викликана бажанням позбутись всього проросійського і увічнити пам’ять героїв нинішньої російсько-української війни. А не бажанням увічнити тих, хто пов’язав себе з проросійською партією. Причому у випадку Костянтина Павлова – пов’язав посмертно”.

Висвітлюючи чергову сесію міської ради у закритому режимі, депутатка [27.05.22 р.](#) Н. Шишка описує:

“На порядку денному серед іншого був розгляд трьох електронних петицій: за перейменування проспекту Гагаріна в проспект Павлова, бо він також заслужив; про закриття церков УПЦ московського патріархату; проти перейменування проспекту Гагаріна в проспект Павлова, бо він був кадровим нині забороненої ОПЗЖ. Спікер Блоку Вілкула пан Піскун закликав усіх депутатів голосувати проти всіх трьох петицій, бо інакше, сказав, можна спровокувати розкол у суспільстві, і цим може скористатись ворог. А по факту провілкулівська більшість голосувала не “проти”, а просто не голосувала по кожній з трьох петицій. Слуги діяли так само, з вілками в унісон викотивши виборцям порожнє табло. Не виключено, що за попередньою домовленістю, без жодного пояснення своєї позиції. Якщо, звісно, це можна назвати позицією. Загалом вілкули повністю дистанціювались під петиції за перейменування проспекту Гагаріна в проспект Павлова, як начебто то й не вони вкинули цю ідею в суспільство і не вони підключали адмінресурс для підписання петиції. Привіт бюджетникам! Коротше, з цим своїм конкретним перейменуванням, як сказали б у народі, вони конкретно обіс... .Оприлюднена раніше пропозиція Олександра Вілкула взагалі не розглядати петиції до завершення воєнного стану, з якою він як начебто звернувся до депутатів, навіть не озвучувалась, про неї навіть не згадували. Як тут було не похвалити провілкулівську більшість: молодці, що дали задній хід! Але: внесли зміни в порядок розгляду петицій, бо петиції “мають стосуватися питань, що належать до повноважень та компетенції органу місцевого самоврядування”. Інакше петиція навіть не оприлюднюватиметься. Відповідає петиція вимогам чи

не відповідає, вирішуватиме НКВДистська трійка, тьфу, постійна депутатська комісія на чолі з висуванкою ОПЗЖ Палій. Ну, і ви ж розумієте, що одна справа – у сесійній залі розповідати, де чиї повноваження, або у офіційній відповіді на петицію, яка оприлюднюється. А інша справа – коли в непублічному режимі свій висновок про те, відповідає петиція вимогам чи не відповідає, вирішуватиме "трійка". Ще внесли зміну про можливість зняття петиції з розгляду самим автором за його заявою. Тобто, з авторами "працюватимуть", щоб незручні петиції знімалися з оприлюднення і не доходили до сесійної зали. Все це так зване удосконалення порядку розгляду петицій є нічим іншим, як намаганням встановити фільтр, з допомогою якого можна відсівати незручні петиції, за результатами розгляду яких можна зазнати репутаційних втрат”.

Проте за згадками в медіа видно, що подання петицій продовжилося.

[04.07.22](#) KRIVBASS.CITY. публікує, що на сайті Криворізької міської ради зареєстрували [нову петицію](#). Авторка петиції Марина Чередниченко наголошує на тому, що зараз несвоєчасно перейменовувати вулиці Кривого Рогу, вона зазначила:

“Вся Україна збирає кошти на допомогу ЗСУ. Кривий Ріг у свою чергу вирішив використати бюджет на перейменування вулиць. Це саме те що нам зараз потрібно? Можливо давайте допомагати нашим хлопцям, які боронять наш спокій, а не займатись нікому зараз не потрібної дурістю? У свою чергу закликаю вирішувати і перейменовувати вулиці міста, але після перемоги над ворогом”.

[18.08.22](#) там же повідомляється, що на сайті Криворізької міської ради [зареєстрували](#) нову петицію. Автор петиції Максим Ковалевич говорить, що для захисту міського бюджету під час війни від видатків, не пов'язаних із першочерговими та гуманітарними питаннями, пропонує заборонити будь-які перейменування вулиць, площ та інших об'єктів Кривого Рогу на період війни.

[29.06.22](#) Онлайн-медіа “Експерт-КР” опублікувало повний аудіозапис засідання робочої групи з перейменування, яке відбулося того ж дня в Центральній бібліотеці для дорослих. Основний доповідач – Сергій Мілютін, голова робочої групи.

[Перейменування вулиць Кривого Рогу ПОВНА ВЕРСІЯ засідання \(аудіо\)](#)

[07.07.22](#) Н. Шишка зробила текстову розшифровку цього засідання.

За підсумками цього засідання стартував офіційний процес перейменування 190 вулиць. Це перший етап.

Озвучені основні теми, яким будуть присвячені нові назви:

1. Усі військові підрозділи, які захищають Кривий Ріг. А замість персонального вшанування загиблих, створити меморіальний майдан для всіх героїв, за виключенням тих, хто отримали державні військові нагороди (Інна Дерусова, Віктор Оцерклевич, Павло Федосенко). У зв'язку з тим, що більша частина вулиць з географічними назвами маленькі та знаходяться в приватному секторі, а культурне та історичне значення військових частин, що захищають Кривий Ріг, велике, то до таких, що підлягають перейменуванню вже на першому етапі, була додана ще низка топонімів, пов'язаних з російськими діями.
2. Назви на честь зброї: Джавеліни, Байрактари і Стугна, які стали символами українського опору.
3. Країни-партнери та окремі постаті, навіть ще живі (Д. Байден, Б. Джонсон, В. Спартц).
4. Ансамблі вулиць (Віра, Надія, Любов. Гірницької слави - Інженерів. Міжгалактична – Леоніда Каденюка).
5. Повернення історичних назв (*Верхньобазарна, Балки Федорівки*).
6. “Красиві назви” (Барвінкова, Конвалій та Криничний).
7. Пропозиції експертної групи:

- врахувати учасників визвольних змагань з того списку, який підготував історико-краєзнавчий музей, зокрема сестер Бабенко, Тамари Максимець та інших;
- назвати вулиці іменами осіб, які внесли значний внесок у розвиток освіти, а також на честь криворізьких правозахисників, зокрема Едуарда Крицького, якого можна вважати останнім криворізьким політичним в'язнем;
- звернути увагу на діячів культурницького напрямку 20 століття, наприклад, на колишніх директорів комерційного та сільськогосподарського училищ.
- назвати вулиці на честь козаків, які були засновниками зимівників ще 17-18 ст. і сформували образ Криворіжжя; йдеться про Павла Нагайця. Таку думку висловив під час засідання член тимчасової робочої групи, доцент педуніверситету, кандидат історичних наук В.Яшин.

Він також висловив “крамольну” думку про те, що Нагаєць, скоріш за все, і був справжнім засновником Кривого Рогу. А не той придуманий, скажімо так, легендарний Козак Ріг. Ця пропозиція, відзначив науковець, іде на другий етап перейменування, і висловив упевненість у тому, що втілення такої ідеї сформувало б образ Кривого Рогу як українського міста.

8. “І НІЯКИХ ПАВЛОВИХ З КАРАМАНІЦАМИ!”. І проспекту Гагаріна немає в оприлюдненому переліку вулиць, що йдуть на перейменування та пропозицій щодо їх нових назв.

Під час засідання оприлюднили процедуру перейменування топонімів:

1. Долю назви кожної з вулиць, які перейменовуються, будуть вирішувати виключно мешканці цієї вулиці. Водночас так і залишилось незрозумілим, чи є це законодавчо обґрунтованим, чи це все-таки “пропозиція” нашої виконавчої влади. “Але що це за такий статус – мешканець вулиці?” – запитує Шишка Н. Далі журналістка розмірковує стосовно цього поняття: “Член територіальної громади може мати на конкретній вулиці нерухомість, але не проживати там і не бути зареєстрованим. Або проживати на певній вулиці, а бути зареєстрованим в іншому місці. Або бути зареєстрованим на певній вулиці, а проживати на іншій. Всі вони є “мешканцями вулиці?”
2. “Робоча група публікує пропозиції з новими назвами – сьогодні вже на сайті міської ради. Впродовж 30-ти днів, з 1 по 30 липня, жителі вулиць, які будуть перейменовані, можуть ознайомитися з переліком. Якщо мешканці мають власну пропозицію щодо назви, вони до 30 липня можуть про це повідомити, надіславши листа з обґрунтуванням на адресу районної у місті ради або принести його туди особисто по закінченню 30-денного терміну в кожному районі міста будуть систематизовані пропозиції з перейменування. Цим будуть займатися працівники районних у місті рад під керівництвом голів райрад. На це відводиться два тижні, 31 липня – 12 серпня. Після того, з 15 по 31 серпня, райвиконкомами буде проведено з мешканцями вулиць обговорення, під час якого люди оберуть назву вулиці. Після цього райвиконкоми з 1 по 14 вересня узагальнюють інформацію та надають її для підготовки рішення щодо перейменування топонімів на черговому засіданні міської ради”.

Далі журналістка додає свої висновки:

“Очевидно, що виконавча влада і особисто глава військової адміністрації Олександр Вілкул (примітка статус О.Вілкула досі не визначений, поширення його посади як глави була спростована) , якого офіційні джерела називають ініціатором кампанії з перейменування, мають своє уже

сформоване бачення топоніміки міста і не зацікавлені в долученні до процесу активної громадськості. Звідси намагання звести процес обговорення і обрання назв до меж вулиць. Адже за потреби так простіше зманіпулювати громадською думкою, аніж, скажімо, при голосуванні онлайн, відкритому для всіх членів територіальної громади.” На питання “Домашней газети” С.Мілютін затруднився назвати кількість пропозицій щодо перейменування вулиць, які надійшли або були переадресовані на тимчасову робочу групу від членів територіальної громади, громадських організацій, юридичних осіб з моменту створення робочої групи до винесення на обговорення переліку пропозицій. Адже чиновники самі визнавали, що з цього питання звернення надходять. Однак скільки, і які з цих пропозицій враховані, а які – ні, і з яких міркувань, по суті залишилось за кадром. Тим, хто їх подавав, тепер фактично треба звертатись вдруге, уже на райони, і мати статус “мешканця вулиці”, який по суті є невизначеним. На відміну від статусу члена територіальної громади.

Звертає на себе увагу певне несприйняття криворіжцями перейменування вулиць назвами видів зброї, а також присвоєння вулицям імен зарубіжних діячів, зокрема, перейменування вулиці Пушкіна на вулицю Байдена. Причому, судячи по коментарях, справа не стільки у звільненні від Пушкіна, скільки в Байдені. “А що, він тільки у нас прописаний?” – іронічно запитав автор одного з коментарів.

Є і інша течія:”Нам байдуже, як ви назвете нашу вулицю, бо кращою вона не стане, і краще жити ми від цього не будемо. і взагалі – не на часі.”

“Тридцять років було не на часі. І тепер “не на часі”. Краще спроєктуйте, спорудіть, збудуйте... Що ж, не втомлююся повторювати при такій okazji Гавелові слова: “Якщо людина живе в оточенні пропаганди тоталітарної держави і не помічає її, то пропаганда досягла своєї мети”, – таку думку оприлюднив Дмитро Щербина.

Під час висвітлення чергової сесії міської ради [31.08.22](#) Н. Шишка зазначила, що на порядку денному був розгляд петиції Валентини Бондаренко про перейменування вулиці Кисловодської на вулицю імені загиблого у нинішній російсько-українській війні криворіжця Миколи Бондаренка. “За” було подано лише два депутатські голоси. Решта депутатів взагалі не натиснули кнопки, просто не голосували. Отже, петицію не підтримано. Мовляв, ми передаємо матеріали, викладені в петиції, на розгляд тимчасової робочої групи з питань перейменування вулиць та інших об’єктів топоніміки.

Але Валентина Бондаренко в першу чергу зверталась якраз на цю робочу групу, звідки їй порекомендували подати пропозицію в район. З району відповіли, що пропозицію уважно розглянули і направлять в... тимчасову робочу групу. Потім, правда, пропозиція щодо перейменування Кисловодської на Бондаренка була внесена на обговорення і серед інших здобула найбільшу підтримку під час громадських слухань у Покровському районі. Тим самим, я вважаю, було засвідчено, що існує суспільний запит на такого роду перейменування, подобається це комусь чи ні.

Але сьогоднішній “розгляд петиції” у міській раді засвідчив інше: що дійсно існує, як вказують джерела, негласна вказівка очільника військової адміністрації не називати вулиці іменами загиблих у нинішній російсько-українській війні. Тільки для чого тоді була вся ця бутафорія: подача пропозицій, громадське обговорення? Треба було так і заявити: ви можете скільки завгодно збирати підписи і голоси, пропонувати і підтримувати, а буде так, як сказав цар”.

Ще одним напрямком публікацій на тему перейменувань стають інтерв'ю.

19.05. опублікована розмова з журналісткою Ольгою Гончар (Хвостовою), яка як членка Національної спілки краєзнавців України була включена до складу тимчасової робочої групи з перейменування вулиць та інших об'єктів топоніміки, назви яких пов'язані з російською федерацією та білоруссю.

Основні тези:

“2016 подавала свої пропозиції під час громадських слухань. І це було помилкою. Тому що як стало ясно після громадських слухань, а я була на всіх, ті пропозиції, які озвучувались безпосередньо під час їх проведення, не завжди фіксувались у протоколах. Навіть не все те, що зафіксовано, було включено у підсумковий реєстр пропозицій. І навіть те, що було проголосовано зі стовідсотковою підтримкою, не було враховано. Для чого тоді слухання?”

Щодо роботи групи з перейменування її членкиня пояснила, що є залучені нею науковці, які працюють зараз над формуванням списку вулиць, що йдуть на перейменування. Вони розглядають пропозиції райвиконкомів, узгоджують їх і формують остаточний список. Тривають запеклі дискусії, коли до години обговорюють одну вулицю, перш ніж дійти згоди, вносити її в список на перейменування чи ні. Жодних дискусій не виникає там, де йдеться про вулиці, що носять назви, похідні від назв російських міст та територій, а таких дуже багато. З понад 400 вулиць і площ, поданих районами на перейменування, таких відсотків 40. А там, де вулиці носять імена конкретних людей, є дуже багато нюансів. В результаті багатогодинних дискусій дійшли висновку, що треба все-таки робити дві черги перейменування. Разом з тим вона побоюється стосовно інертності нашого міста, що друга черга може не відбутися. “Наше місто дуже консервативне і не любить новацій. Це я кажу загалом, не беручи до уваги окремі громадські спільноти, які пішли далеко вперед у суспільному розвитку. Але є відчуття, що це відбувається за дуже потужної народної підтримки”.

В той самий час О. Хвостова зауважила, що до складу тимчасової робочої групи включено у більшості чиновників, керівників структурних підрозділів міськвиконкому. На її погляд, вони будуть орієнтуватися на думку тих, хто не дуже готовий щось докорінно змінювати в місті. До складу робочої групи включено, наприклад, Дмитра Степанюка. При всій повазі до pana Дмитра їй здається, що його погляди, зокрема на міську топоніміку, дещо не відповідають викликам сьогодення. Але багато членів робочої групи, з-поміж представників органів влади, орієнтуються на pana Дмитра. Тому доведеться серйозно дискутувати, щоб сучасні патріотичні назви були прийняті. О.Хвостова констатує, що деякі райони помилково подали на перейменування вулиці, бо уже перейменовані в рамках декомунізації 2016 року, тому їх виключають із остаточного списку. І це з боку районів не намагання ревізувати, це просто незнання. Навіть деякі представники влади в районах за ці 6 років не вивчили, не дізналися, чому декомунізовані вулиці отримали ті чи інші назви. Це ще раз засвідчує, наскільки складно цей процес іде в нашому місті. Наскільки повільно змінюється мислення людей. Досі не знають, хто такий Едуард Фукс, Микола Світальський, Сергій Колачевський, попри внесок цих людей у розвиток Кривого Рогу.

Щодо пропозицій від громади Н. Шишка уточнює, що на засіданні робочої групи було озвучено, що пропозиції надходять, але не всі подавачі так входять в коридори влади, як пан Степанюк. Інші чекають, коли робоча група офіційно повідомить про збір пропозицій від громадськості, що є несправедливим. Тож велике питання, яким чином пропозиції вже потрапляють у райони, чи не йдеться про намагання маніпулювати громадською думкою.

На що О. Хвостова погоджується, що міська робоча група уже мала б визначитись з цим ще на першому засіданні. Лише один з районів разом з переліком вулиць, які варто перейменувати, подав і свої пропозиції щодо того, як саме слід перейменувати, і навіть більше – окремим стовпчиком подав по деяких вулицях пропозиції громадськості. Якщо говорити про пропозиції від громади, які вона особисто вносила в перелік, то це були пропозиції з петиції Олексія Таймурзіна. Оскільки петиція міською радою підтримана, то пропозиції, які вона містить, мають бути враховані. Звичайно, можна звернутись до члена робочої групи, якого поважаєш, і передати йому свої пропозиції, але навряд чи це правильно. Також Хвостова звертає увагу, що у нас дуже мало вулиць, названих на честь жінок. Треба це виправити. Хоча всередині робочої групи потужно представлена думка про те, що має бути бачення комплексне, щоб постати з української історії, літератури, культури, науки обов'язково були представлені в топоніміці міста, увічнені в наших топонімах як ансамблі. Це загалом на сьогодні ідея панівна, поки що. Але як вона буде реалізована, не відомо. Усіх пропозицій група не бачила. Також членкиня групи виступає за повернення історичних назв, але у частини вулиць є ті назви, для перейменування яких немає підстав, що декомунізовані у 2016 році. Складність в тому, що немає чіткої визначеності, що саме визначати під “дерусифікацією”, “дєрадянїзацією”, “деколонїзацією”.

В інтерв'ю також підіймають питання перейменування як просвітницького проєкту, складність якого в тому, що частина громади вважає, що треба, щоб було швидко все зроблено, оскільки чим більше часу минає, то сильнішою стає інерція. Щодо перейменування однієї з вулиць на вулицю Костянтина Павлова, то на засіданні робочої групи це не озвучувалось, стосовно вулиці Павлова є дуже серйозні аргументи проти цієї ідеї.

7 липня 2022 По завершенні третього засідання тимчасової робочої групи з питань перейменування вулиць та інших об'єктів топоніміки Наталя Шишка публікує інтерв'ю з доцентом Криворізького державного педуніверситету, кандидатом історичних наук, членом цієї тимчасової робочої групи Вадимом Яшиним. Головні моменти інтерв'ю наступні:

1. Всього у нас в місті 1521 топонім. Це вулиці, провулки, площі. Майданів немає. 251 з 1521 декомунізовано в 2016 році. І на сьогодні було виявлено близько 430 топонімів, пов'язаних з росією, які треба змінити. Потрібно дуже уважно переглядати російських письменників та інших діячів, якщо у нас ще не всі українські вшановані і представлені в топоніміці. Спочатку ми маємо вшанувати своїх, а потім вже думати про інших, і не обов'язково це будуть російські. Але така позиція Інституту національної пам'яті, який є органом влади, тож є обов'язок дослухатись до нього. Тому зараз виділено саме ті топоніми, їх близько 200, які пов'язані з російськими географічними назвами.
2. Науковець також наголосив на дотриманні того, що називається “топонімічним ансамблем” або “ансамблем вулиць”. Це коли поряд розташовані вулиці, які тематично об'єднані. В селищі Перемоги, як воно зараз називається, пропонується вулиця Мілени Рудницької – це одна із керівниць Союзу українок, і поряд іще одну вулицю, пов'язану також з іменем керівниці Союзу українок. Це можна назвати також ансамблем або дуєтом вулиць. Або у нас є вулиця Чумацький шлях. Поряд пропонують вулицю Стожари.
3. Щодо пропозиції від громадськості чи треба тим, хто вже звертались на тимчасову робочу групу чи адресу виконкому міської ради, подавати їх заново на адреси районів, В.Яшин повідомив, що велика кількість пропозицій була від ГО “Український час” в особі пана Володимира Стецюка. Щоправда, вони потребували наукового обґрунтування. Всі пропозиції від громадськості, фізичних і юридичних осіб мають бути обґрунтованими. Пропозиції від громадян будуть збиратися зараз, тому що офіційний

процес перейменування тільки починається і триватиме 61 день. Те, що ми робили до цього, було підготовчим процесом. А що стосується голосування по вулицях, то, на думку науковця, це не зовсім гарний варіант. У нас є Криворізька міська громада, а, наприклад, громади проспекту Поштового не існує. А йдеться про рішення в рамках Криворізької міської громади. Юристи якось мають це виправити і громадськість, якщо тут є порушення закону.

17.08.22 Інтернет-ресурс: 0564.ua опублікував про хід громадських слухань в Саксаганському районі.

"Громадські слухання" проводились під дощем, реєстрація учасників проводилась прямо на східцях, оскільки ні стола, ні стільців не було. За словами організаторів, була домовленість з одним із співробітників керівного складу КЗРК щодо сприяння у проведенні заходу, однак результат вийшов протилежним – охоронець будинку культури нічого про ті домовленості не знав і меблів не надав".

29.09.22 Онлайн-медіа "Експерт-КР" публікує текстову розшифровку засідання робочої групи з перейменування об'єктів топоніміки Кривого Рогу, яке було призначене на 15:00 (середа), 28 вересня 2022 року, і чомусь було названо "закритим", куди не була допущена громадськість, та де була відсутня преса. На засіданні з'ясувалося, що в деяких районах була створена своя робоча група з перейменувань, робилися анкетування мешканок і мешканців, а результати передавалися до міськвиконкому, а не міській робочій групі. Деякі результати відрізнялися від тих, які ухвалили на громадських слуханнях. Хоча головуючий зазначив, що самій міській групі надано вже перелік топонімів, створений на підставі документації, отриманої від виконавчих комітетів районних у місті рад, за результатами проведених у місті громадських обговорень, слухань. Також Головуючий зазначив, що в більшості своїй врахували майже все, що запропонувала громадськість, окрім випадків, коли громади проголосували за те, щоб залишити російські топоніми. Знову повторився аргумент про велику кількість загиблих, яких вшанують одним майданом, хоч на слуханнях подекуди перемогли пропозиції на честь конкретної особи, петиції набрали про це також потрібну кількість голосів. А пропозицію про майдан озвучили, але не затверджували.

"Тобто, виходить, що робоча група зараз прийме рішення всупереч рішення громадськості, і навіть подвійному, можна так сказати..." (зазначається так в даному медіа).

Обґрунтовувалося анкетування, квартирний обхід або онлайн-анкетування замість слухань, як бажання охопити більше людей. Також відбулася дискусія про перейменування на честь живих людей, що суперечить чинному законодавству. На захист пропозицій типу Бориса Джонсона звучало, що закон був прийнятий давно. В результаті порушувати закон таки відмовилися.

Дублювання назв виправдовувалося, що: там вулиця, а там сквер.

Після цього засідання на особистій сторінці членкиня міської робочої групи [Ольга Хвостова опублікувала заклик](#) до [Олександр Вілкул](#), зупинити беззаконня, на яке перетворилося перейменування в Кривому Розі, зазначивши кілька моментів:

- "Запропоновані назви на честь чеченських героїв і реалій на громадських слуханнях люди не підтримали. Попри це, відповідні районні виконкоми оформили все так, що у фінальному списку наведені саме ці назви. Це викликає величезний негатив, який позначиться і на ставленні до вільної Ічкерії та її законного представника Ахмеда Закаєва. На рівному місці в рідному місті президента України виник потужний негатив на національному ґрунті. Кому це потрібно?"
- "Запропоновані назви на честь живих персон (Павла Федосенка, Бориса Джонсона, Джозефа Байдена) прямо суперечать чинному Закону України "Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних

осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій", зокрема ст. 4, п.2,3 згаданого Закону. У разі прийняття Криворізькою міськрадою зокрема ці назви підлягають негайному оскарженню в судовому порядку. Навіщо Кривому Рогу така ганебна слава, тим більше, що перелічені варіанти також не підтримані мешканцями під час громадського обговорення?"

- "Пропозиції громадськості відкинуті та не обговорені на робочій групі, спеціально для цього створеній. Не пояснено, хто віддавав голоси за сквери, парки і площі, де немає "прописаних" мешканців."

- "Проігноровано запротокольовані результати громадських обговорень, зокрема щодо вулиць, де 100%-ву підтримку отримали ті варіанти, які запропонували самі мешканці. Якщо не для людей, то для кого робиться це перейменування? Якщо не за правду і право українців на власні рішення зараз гинуть на фронті наші захисники і захисниці, то за що?"

Схоже, що особи, які займалися процесом перейменування у районах, перестаралися.

[06.10.22](#) Н. Шишка на своїй сторінці публікує пост, що є публічним зверненням до голови Покровської у місті ради від "Слуги народу" [Андрей Соколовский](#) щодо перейменування вулиці Шостаковича на вулицю Анатолія Шершньова.

"Він викликаний зверненням до мене як депутата Криворізької міської ради, у якому, зокрема, йдеться: "Мою вулицю Шостаковича перейменовують у Анатолія Шершньова, родича нинішнього голови Покровського райвиконкому, типу по блату. ..."

[06.10.22](#) KRIVBASS.CITY. публікує інтерв'ю з одним із членів експертної групи КДПУ Володимиром Казаковим, який підтвердив рішення про 2 черги перейменувань і що тимчасову робочу групу склали представники районів, чиновники міськвиконкому та наукова група, в яку були включені чотири представники педагогічного університету: історики Андрій Тарасов та Вадим Яшин, філологиня Наталія Малюга, географ Володимир Казаков та журналістка Ольга Хвостова. До першого списку потрапили 193 назви топонімів. Комісія із перейменувань погодила список в цілому.

Наукова група виконала комплексну роботу, пропрацювала назви вулиць двох етапів. Додатково залучили краєзнавців та філологів КДПУ. Але не обійшлося без дискусій. У списку з'явилися імена живих відомих людей – це прямо суперечать чинному Закону України "Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій", зокрема ст. 4, п.2,3 згаданого Закону. Так, у списку фігурують імена відомих людей: Бориса Джонсона та Джозефа Байдена.

Володимир Казаков зазначив, що на останньому засіданні під час голосування рішення прийняти не вдалося – двоє експертів утримались, двоє були відсутні, один голос "проти". Члени комісії провели титанічну роботу: аналізували карти, місця положення, і довжину вулиць, та чисельність населення. Частина вулиць підпадала під ліквідацію: або залишилось кілька будинків приватного сектора, або приватні садиби приєднали до сусідньої вулиці.

В результаті було прийнято рішення комісії повернутися до роботи, щоб виправити суперечливі пункти у списку назв топонімів. Зазначимо, це питання не подали на засідання міськради минулої п'ятниці, таким чином процес перейменування загальмувався.

Експерт зазначив, що всі вулиці є надбанням Кривого Рогу, тому проголосувати можуть не лише мешканці вулиці, яка буде змінювати назву, а й усі криворіжці. Він підкреслив, що уникнути меморіалізації, наприклад, велика кількість назв міст, де відбулись масові трагедії, створює враження переносу цвинтаря у місто.

[27.10.22](#) Інтернет-ресурс: 0564.ua публікує запити, з якими криворізька правозахисниця Валентина Кривда звернулась до Кабміну та відповіді компетентних органів центральної влади щодо визначених законодавством процедур в організації процесу перейменування об'єктів топоніміки. Зокрема, правозахисницю цікавить відповідність прийнятих місцевою радою розпорядчих документів українському законодавству. Водночас правозахисниця переймається питанням необхідності затвердження нормативних документів, які б визначали порядок найменування об'єктів топоніміки у нашому місті, а також обмеженням прав багатьох криворіжців через недосконалість обраних у Кривому Розі способу надання пропозицій з перейменування та форми проведення громадського обговорення.

Деякі з цих моментів роз'яснені у відповіді Міністерства розвитку громад та територій України, а саме: “Відповідно до пункту 3 Порядку організатори громадського обговорення самостійно визначають форми його проведення (конференція, форум, громадські слухання, засідання за круглим столом, збори, зустрічі, теле- або радіодебати, Інтернет-конференція, електронна консультація), але виходячи з необхідності залучення якомога більшої кількості заінтересованих учасників (!!!) та власних організаційних можливостей. Як визначає пункт 8 Порядку у ході проведення конференцій, форумів, громадських слухань, засідань за круглим столом, зборів, зустрічей з громадськістю у рамках громадського обговорення ведеться протокол, у якому фіксуються всі пропозиції (зауваження).”

[27.10.22. Ольга Хвостова знову звернулася до О.Вілчука на своїй сторінці](#) :“Місяць тому я публічно попросила Олександра Вілчука як голову Громадської ради при міськвиконкомі втрутитися в процес перейменування вулиць Кривого Рогу, де все сильно не рівно. Було схоже, що прохання почули – принаймні, таке враження склалося після того, як рішення про перейменування відправили доопрацьовувати.

Але минув місяць, на завтра, 28 жовтня призначено чергове пленарне засідання – а змінилося аж майже нічого. Так і не зібралася робоча група, яка мала ще раз обговорити й затвердити виправлений перелік назв більшістю голосів (а не так, як минулого засідання, коли голосували “заступники”, а не самі члени групи).

Зміна лише в тому, що зі списку, який надіслали депутатам, зникло три вулиці – Лермонтова, Пушкіна та Водоп'янова, яким планувалося дати імена живих людей – Федосенка, Байдена Джонсона відповідно. Алілуя, звісно, але виходить, що ці вулиці викинули зі списку без погодження та затвердження робочою групою.

Свавілля замість порядку – це головний принцип перейменування в Кривому Розі. На жаль. Свавілля і неповага.

Стільки назв на честь героїв чеченського народу для центрових криворізьких вулиць – це протиставлення їх нашим, криворізьким і українським героям.

Ніхто так і не пояснив, чому було не зробити громадське обговорення, як у багатьох інших містах, – за допомогою електронного голосування на зразок того, як у нас голосують за Громадський бюджет або за петиції. Не пояснили, чому було порушено озвучений головою робочої групи регламент подачі пропозицій та голосування за них. Я маю на увазі зокрема ситуацію з вулицями Кисловодською та Хабаровською, де люди ретельно дотримувалися оприлюдненого порядку, де було більшістю голосів підтримано їхні пропозиції – але зрештою ними було знехтувано. Влада пропонує порядок – і сама його порушує. При цьому нічого не пояснює.”

[28.10.22](#) Шишка публікує про сесію міської ради в закритому режимі.

“Серед півсотні ухвалених рішень – одне, без перебільшення, історичне. Про перейменування 184-х об’єктів топоніміки, головним чином вулиць, а також майданів, площ, скверів та провулків.

Відтепер, криворіжці, у вас є сквер Служби Безпеки України, сквер Криворізької поліції, сквер Патрульної поліції, сквер Військових частин Державної спеціальної служби транспорту. А також є вулиця Олександра Голякова (Арзамаська), Жака-Іва Кусто (Сибірська), Хамзата Гелаєва (Хабаровська), Анатолія Шершньова (Шостаковича), Федора Караманиця (Ватутіна), Ханів Гераїв (Вольська), Підрозділу “Альфа” (Геленджицька), Автомеханічна (Кисловодська), Вахи Арсанова (Рокосовського), Шейха Мансура (Камчатська), 8-го навчального центру ДССТ (Пугачова) і багато інших з новими назвами.

При цьому залишаються вулиця Пушкіна (планувалася Байдена), Водоп’янова (планувалася Джонсона), Лермонтова (планувалася Федосенка). Їх вилучили з переліку таких, що перейменовуються, оскільки цим трьома вулицям планувалось дати імена живих людей. А це прямо заборонено законом.

Однак перейменування здійснено з грубим порушенням законної процедури ухвалення подібних рішень міською радою. Законом України “Про присвоєння юридичним особам та об’єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій”

Визначено, що у випадках, коли суб’єктом присвоєння імен є міська рада, вона попередньо розглядає подання щодо присвоєння імен, з якими до неї має звернутись міський голова (в нашому випадку особа, яка тимчасово наділена його повноваженнями). Подання, згідно з законом, має містити інформаційну довідку про особу (іменем якої називається вулиця чи інший об’єкт топоніміки), узагальнені зауваження і пропозиції, що надійшли під час обговорення.

Жодного подання по жодному об’єкту в. о. міського голови не зробив. Депутати ж зробили вигляд, що вони і так знають і про Хамзата Гелаєва, і про Ваху Арсанова, і навіть про Фросину Січкара (Омська)! Комуś із них просто пофіг, комуś какає різниця.

Але замість того Юрій Григорович щось там у президії розказував про хороших людей і про одного хорошого лікаря. Та нема питань! Так би і написав у поданні: “Хароший челавек. Я так щітаю”. Але ж офіційних подань щодо найменування вулиць їхніми іменами не було.

Не хочу повторювати банальність про те, що в історію можна увійти, а можна вляпатись. Але, принаймні, хоча б такі рішення мали б ухвалюватись красиво. Але очевидно, що не цього разу. Це я вже не говорю про те, як були відревізовані результати громадських слухань там, де схвалені ними назви не співпали з тими, що народилися в одному кабінеті і в одній голові під однією шапочкою.

По-друге, моє право як депутата визначитись та проголосувати по кожному об’єкту окремо було порушено: всі об’єкти, що перейменовуються, були гамузом включені в один проект рішення. Тобто, депутат мав проголосувати один раз за 184 об’єкти. А якби ви були, скажімо, щодо 180 нових назв – “за”, а щодо чотирьох – “проти”, а голосувати є можливість тільки за 184 одночасно.

Мною вносились пропозиції про зняття з розгляду на цьому пленарному засіданні проекту рішення про перейменування вулиць як такого, що внесений з грубим порушенням перебаченої законом процедури. З тим, щоб з дотриманням законної процедури здійснити перейменування на наступній сесії. Також мною було внесено письмову пропозицію щодо розгляду питань про перейменування по кожному об’єкту окремо. Однак ці пропозиції всупереч Регламенту Криворізької міської ради Юрій Вілкул на голосування не поставив.”

В цей же день було опубліковано

Рішення міської ради 28.10.2022 №1515 [Про перейменування об'єктів топоніміки м. Кривого Рогу](#)

РОЗДІЛ II

Результати перейменувань можна представляти за декількома критеріями. Першою є граматична: дихотомія маскулінитиви – фемінитиви. Як бачимо, з **таблиці 1**. немає жодних медицинь, й захисниць, героїнь, доброволиць чи навіть Посестер, хоча була пропозиція останніх поруч з Побратимами, як згадує в своїй [лекції про топоніміку членкиня робочої групи Наталія Малюга](#). Жодного фемінитива не використано.

Таблиця 1.

	Андроцентричність	
	Було	Стало
Назви		1. Пам'яті загиблих Героїв 2. Захисників Криворіжжя 3. Героїв-вертолітників 4. Захисників українського неба 5. Ветеранів 6. Героїв Іловайська 7. Героїв Дебальцевого (сквер) 8. Героїв Дебальцевого (вулиця) 9. Захисників Азовсталі 10. Героїв полку “Азов” 11. Героїв Маріуполя 12. Іноземних добровольців 13. Добровольців 14. Військових медиків 15. Ханів Гераїв

		16. Побратимів 17. Українських розвідників 18. Каменярів 19. Криворізьких рятувальників 20. Героїв оборони Харкова 21. Лірників 22. Волонтерів 23. Героїв правого сектора 24. Інженерів 25. Прокатників
Кількість	0	25

Персоналії : 39 (9 жінок/30 чоловіків. Гендерний профіль їх розподілу за сферами зроблено далі

Таблиця 2.

Було	Жінок	Чоловіків
		1. Горького 2. Адмірала Головка 3. Багратіона 4. Ватутіна 5. Вахтангова 6. Генерала Кузнецова 7. Добролюбова 8. Єсеніна 9. Василя Жуковського 10. Зорге

		11. Качалова 12. Купріна 13. Курчатова 14. Льоні Голікова 15. Мерецкова 16. Меркулова 17. Одоєвського 18. Перова 19. Пожарського 20. Пугачова 21. Рокосовського 22. Серафимовича 23. Симонова 24. Черняхівського 25. Чкалова 26. Шадринського 27. Шостаковича 28. парк ім.Суворова
Було	0	28
Стало	1. Інни Дерусової 2. Ірини Шевченко 3. Наталії Ужвій 4. Наталі Забіли 5. Ірини Вільде 6. Олександри Екстер 7. Марії Примаченко 8. Фросини Січкарь 9. Віри Нікітіної	1. Олександра Голякова 2. Джона Маккейна 3. Ханів Гераїв 4. Джохара Дудаєва 5. Вахи Арсанова 6. Хамзата Гелаєва 7. Віктора Оцерклевича 8. Олексія Береста 9. Мирослава Скорика

		10. Олександра Скоцеляса 11. Володимира Полубоярцева 12. Леся Курбаса 13. Олеся Гончара 14. Миколи Лукаша 15. Миколи Хвильового 16. Шейха Мансура 17. Святителя Василя Великого 18. Євгена Чикаленка 19. Павла Ямчитського 20. Гетьмана Івана Мазепи 21. Федора Губи 22. Павла Цвітнова 23. Івана Огієнка 24. Віктора Литвинського 25. Петра Веропотвеляна 26. Володимира Мухіна 27. Федора Караманиць 28. Анатолія Шершньова 29. Миколи Коробка 30. Жака-Іва Кусто
	9	30

За семантичним наповненням ми виділили 14 суспільних сфер. Їх наповнення рахувалося за категоріями: персоналії, установи /організації, явища / об'єкти, географічні назви. Варто зазначити, що поділ на географічні назви, явища, об'єкти доволі умовний в деяких категоріях, адже певний географічний об'єкт в значенні природничого міг зумовлювати назву. Так само і тематичні блоки, як скажімо

освітній чи аграрний, індустріальний щодо деяких персоналій зведено до одного умовно, коли особа могла поєднувати просвітницьку роботу за певним напрямком, тим же аграрним чи індустріальним.

В розподілі топонімів ми спиралися на інформаційну [довідку](#) обґрунтування назв надану за підписом заступника міського Результати представлені в **таблиці 3.**

Таблиця 3.

Сфера	Персоналії	організації/установи	явища/об'єкти	географічні
сектор оборони і безпеки	- Олександр Голяков – бойовий офіцер, який пройшов війну в Афганістані та в зоні АТО. У липні 2014 року брав безпосередню участь у звільненні з полону тяжко пораненого заступника командира військової частини 3011 Олександра Піскуна. Почесний громадянин Кривого Рогу. - Джон Маккейн – американський політик та державний діяч, сенатор, великий прихильник народу України в боротьбі за свободу. - Хани Гераї – Династія кримських ханів XV–XVIII століття. Засновник династії проголосив незалежність Кримського ханства від Золотої Орди. Один із походів кримського хана на Московське царство, щоб	- Військових частин Державної спеціальної служби транспорту (сквер) 8-го навчального центру ДССТ - Криворізької поліції - Служби безпеки України - Патрульної поліції - Підрозділу “Альфа” 60-ї піхотної бригади 129-ї бригади територіальної оборони 80-ї десантно-штурмової бригади	- Захисників Криворіжжя - Пам'яті загиблих Героїв - Героїв-вертолітників - Захисників українського неба - Героїв Іловайська - Героїв Дебальцевого (вулиця) - Героїв Дебальцевого (сквер) - Героїв оборони Харкова - Стрілецька - Героїв Маріуполя - Героїв полку “Азов” - Захисників Азовсталі - Військових медиків - Стугни - Байрактарів	- Макарівська – на честь міста Макарів, за яке йшли важкі бої. - Бахмутська - Ізюмська – місто в Харківській області, що суттєво постраждало під час вторгнення Росії в Україну. - Канадська - Тростянецька - Краматорська - Бучанська - Волноваська - Гостомельська - Ірпінська - Осокорівська – на честь українського села Херсонської області на південь

	покарати царя за несплату данини, завершився спаленням Москви. 4. Джохар Дудаєв – лідер чеченського визвольного руху в 1990-х рр., 5. Ваха Арсанов– чеченський державний, політичний та військовий діяч. Дивізійний генерал національної армії Ічкерії. 6. Хамзат Гелаєв – активний учасник російсько-чеченських війн, польовий командир, дивізійний генерал Чеченської республіки Ічкерія. 7. Віктор Оцерклевич – Герой України, капітан 17-ї окремої танкової бригади, заступник командира танкового батальйону. 8. Олексій Берест – Герой України, що встановив Прапор Перемоги на Рейхстагу; помер, рятуючи п'ятирічну дівчинку з-під коліс потяга. 9. Інна Дерусова – Герой України, якій звання присвоєно посмертно.	10. Сил спеціальних операцій 11. Морської піхоти 12. 17-ї танкової бригади 13. 40-го батальйону “Кривбас” 14. 227-го автомобільного батальйону 15. 21-ї бригади Національної гвардії 16. Парк Першої окремої бригади спеціального призначення ім. Івана Богуна	16. Джавелінів 17. Іноземних добровольців 18. Української добровольчої армії 19. Українських добровольчих батальйонів 20. Добровольців 21. Українських розвідників 22. Побратимів 23. Криворізьких рятувальників 24. Героїв Правого сектора 25. волонтерів 26. Ветеранів 27. Військового тилу	від Кривого Рогу, за яке точилися бої під час російської агресії 2022 року. 12. Високопільськ а – на честь селища Високопілья, за яке йшли бої на півдні Криворіжжя.
Кількість	9	16	27	12
Всього по у секторі	64			

оборони і безпеки				
правозахисна	1. Микола Коробко – правозахисник			
освітньо-наукова	1. Павло Цвітнов – перший директор школи №83. 2. Іван Огієнко – науковця, відомого мовознавця, перекладача Святого Письма, історика церкви, політичного, громадського і церковного діяча. 3. Віктор Литвинський – директор української гімназії у Веселих Тернах кінець XIX – початок XX століть, голова Веселотернівської “Просвіти”. 4. Фросина Січкара – педагогині, випускниці фізико-математичного факультету Криворізького педагогічного інституту. Відома на Криворіжжі працівниця освітянської ниви, заслужений працівник освіти. 5. Жак-Ів Кусто	1. Гімназична 2. Гімназичний – Провулок обходить гімназію № 18 із двох боків. 3. Просвіти 4. музейна		

Кількість	5	4		
Всього у науково-освітній сфері	9			
медична	1. Віра Нікітіна – заслужений лікар України. У 1946–1962 рр. завідувала пологовим відділенням. 2. Петро Веропотвелян – Заслужений лікар України, із 1959 по 2000 рр. – головний лікар міського клінічного пологового будинку			
Кількість	2			
аграрна	1. Євген Чикаленко. Рід походить із Криворіжжя. 2. Павло Ямчитський – засновник сільськогосподарської школи на Криворіжжі, яка існувала неподалік на початку XX ст.			
Кількість	2			

індустріальна	1. Володимир Мухін – гірничий інженер. Працював на Криворіжжі, на місцевому Олександрівському руднику (пізніше – РУ ім. Рози Люксембург). На цій вулиці зберігся будинок, у якому мешкала його родина 2. Федор Караманиць – голова правління ПАТ "Кривбасзалізрудком", почесний член Академії гірничих наук України, брав активну участь у розвитку гірничої науки та гірничої справи в Кривому Розі. 3. Анатолій Шершньов – український науковець у гірничій справі, доктора економічних наук, професора. Автор 250-ти наукових праць, одна з ключових фігур в розробці надр Кривбасу. Мешкав на цій вулиці.		1. Автомеханічна – поряд знаходяться гаражні комплекси автолюбителів 2. Цегельна – поряд розташовувався цегельний завод; на цій вулиці здебільшого жили його працівники. 3. Терасна – ушляблює естетику індустріального міста, зокрема красу терас відвалів Криворізьких кар'єрів. 4. Кварцитна – походить від назви гірської породи, цінної корисної копалини, поширеної в Кривбасі. 5. Смарагдова – мінерал 6. Піщана – походить від назви осадової уламкової гірської породи, поширеної в Кривбасі. Піски	1. Дніпрорудна – на честь українського міста Дніпрорудне, заснованого біля промислової розробки залізної руди, єдиного міста гірників у Запорізькій області. 2. Марганецька – на честь міста Марганець, центру видобування та переробки марганцевих руд
---------------	---	--	---	--

			знаходять застосування в різних галузях економіки України. 7. Кар'єрна – назва мотивована близьким розташуванням кар'єру. 8. Гірнична – розташовано гірничо-технологічний ліцей. 9. Відвальна – враховуючи близькість відвалів 10. Інженерів 11. Прокатників – на честь фахівців з прокатування, представників однієї з робітничих професій, на яких тримається промислове виробництво. 12. Каменярів	
Кількість	3		12	2

Всього в індустріальній сфері	17			
релігійна	1. Шейх Мансур. Перший імам Кавказу. Військовий, релігійний та політичний лідер кавказьких горян наприкінці XVIII століття, борець проти окупації Великої Чечні Російською імперією. Один із провідних діячів Кавказької війни 1785–1791 рр., національний герой чеченського народу. 2. Святитель Василь Великий – церковний діяч	1. Свято-Михайлівська – походить від назви культової споруди на честь архангела Михаїла (Михайлівська церква) у колишній слободі Веселі Терни. Зруйнований 1936 року храм відновлено неподалік від історичного місця.		
Кількість	2	1		
козацтво	1. Гетьман Іван Мазепа 2. Федір Губа – запорізький козак, який мав зимівник в балці Дубовій, про що згадано в книзі Дмитра Яворницького “Запоріжжя в залишках старовини і переказах народу”. Федір Губа поставив камінний хрест на могилі своїх військових		1. Козацька 2. Давидів Брід – на честь зимівника Давидів Брід Інгульської (Перевізької) паланки. 3. Кобзарєва 4. Лірників	1. Базавлуцька 2. Великолузька від Великий Луг (осередок низового козацтва); 3. Слобожанська – ушавлення історії України, етнічна територія

	товаришів – Кирила Мошенського, Михайла та Микифора Пуція.			4. Гуляйпільська – ушавлення історії України, назва населеного пункту України. На честь міста в Запорізькій області, місця бойових дій під час війни з РФ у 2022 р. Разом з іншими назвами такого типу формуватиме уявлення про адміністративно-територіальні одиниці України.
Кількість	2		4	4
Всього на честь козацтва	10			
історична			1. Галицька 2. Бойківська 3. Лемківська – на вшанування лемків – етнічної групи українців. 4. Ассирійський – компактне місце проживання цієї національності	1. 95-й квартал 2. Зеленодольська 3. Глеюватська. Від історичної назви балки Глеюватої, на схилах якої забудована вулиця. Однойменну назву має село,

				розташоване за 7 кілометрів від вулиці. 4. Радушненська – на честь населеного пункту Радушне, розташованого неподалік Кривого Рогу. 5. Балка Сербинова – на честь місцевого топоніма – балки Сербинова, у верхів'ї якої знаходиться вулиця. 6. Балка Чабанська– Від назви місцевої балки Чабанської, яка розташовувалася поруч (зараз засипана відвалом "Біла гора"). 7. Карачунівська 8. Миролюбівська. Від назви села Миролюбівка, у напрямку якого йде вулиця.
--	--	--	--	---

				9. Придніпровська. Походить від назви Придніпровської височини, до складу якої входить більша частина Криворіжжя. 10. Веселокутська. Від назви сусіднього села, до якого веде вулиця. 11. Верхньобазарна – історична назва вулиці ще з XIX століття. 12. Романівська. Від історичної назви селища, у якому розташована вулиця. 13. Солоня Балка – на честь історичної назви місцевої балки, уздовж якої розташована вулиця. 14. Старобажанівська Окунівська мотивуються
--	--	--	--	---

				назвами місцевості 15. Алматинська – дерадянiзація 16. Вільної Ічкерії
Кількість			4	17
всього історични х	21			
театральна	1. Володимир Полубоярцев – Народний артист України, режисер Криворізького академічного театру драми та музичної комедії ім.Тараса Шевченка, у 2002–2003 рр. був директором театру. 2. Лесь Курбас. 3. Наталія Ужвій.		Фестивальна	
Кількість	3		1	
література	1. Олесь Гончар. 2. Микола Лукаш. 3. Микола Хвильовий. 4. Наталія Забіла. 5. Ірина Вільде.		Казкова	

	5		1	
музична	1. Мирослав Скорик. 2. Олександр Скоцеляс – перший виконавець гімну Кривого Рогу “Кривий Ріг – моє місто”. Працював машиністом тепловоза на "Криворіжсталі", заслужений працівник транспорту України, заслужений працівник культури. 3. Ірина Шевченко – композиторка, педагогиня, авторка музики гімну міста			
	3			
малярна	1. Олександра Екстер 2. Марія Примаченко		1. Опішнянська – задля уславлення традиційної української кераміки смт. Опішня на Полтавщині.	
Кількість	2		1	
всього культурно-мистецька сфера	16			

естетична. природних явищ			1. Маленька 2. Барвиста 3. Райдужна 4. Світанкова 5. Лазурова 6. Південнобузька від річки Південний Буг; 7. Деснянська – на честь однієї з найбільших річок України 8. Стожарів – на честь зоряного скупчення Стожари (Плеяди). Виходить на вулицю Чумацький шлях і разом з нею утворюватиме дует вулиць (ансамбль). 9. Водоспадна – вибір назви зумовлений тим, що поруч знаходиться водоспад Карачунівського водосховища. 10. Каскадна – невеличкий водоспад поруч	1. Морська – застосовано природничий критерій, щоб урівноважити представлення назв різних тематичних груп на мапі міста; 2. Немирівська – на честь міста Вінницької області.формує ансамбль з вінницькою 3. Івано-Франківська- на честь м. Івано-Франківськ, економічного і культурного центру Прикарпаття, одного з трьох головних центрів історико-географічного регіону Галичина. На вшанування м. Івано-Франківськ. Разом з іншими назвами такого типу
---------------------------------	--	--	---	--

			11. Заплавний – розташований у заплаві річки Саксагань. 12. Прикарпатська. Поруч Біла гора 13. Синевирська – найбільше озеро й візитна картка Українських Карпат, його краєвиди надзвичайно мальовничі й величні 14. Шаянська – на честь курорту Шаян на Закарпатті. Паралельно цій вулиці йде вулиця Буковинська. Таким чином формується певний ансамбль вулиць за географічними назвами.	формуватиме уявлення про адміністративно-територіальні одиниці України. 4. Ізмаїльська– на честь міста Ізмаїл Одеської області. Разом з іншими назвами такого типу формуватиме уявлення про адміністративно-територіальні одиниці України.
Кількість			14	4
Всього естетично	18			

-природних				
флора			1. Мальв 2. Квітуча 3. Чорнобривців 4. Конвалій 5. Яблучна 6. Ірисова 7. Смерекова 8. Соняшникова 9. Червоної рути 10. Калинівська 11. Червоної калини 12. Барвінкова 13. Липова 14. Трояндова 15. Аркозова	
Кількість			15	
етична			1. Свободи 2. Злагоди 3. Мирна 4. Віри	
Кількість			4	
сімейно-по бутова				1. Криничний – криниці

				відігравали велику роль у моральному та духовному світі української нації. Це символ багатства, родючості, єдності, довголіття, продовження життя поколінь. 2. Добросусідська
Кількість				2

ВИСНОВКИ

Оскільки в наше дослідження ми закладали гіпотезу про зв'язок процесу перейменування з його результатами, окреслимо головні моменти перебігу перейменування.

Процес перейменування у Кривому Розі у 2022 році проводився здебільшого тими ж людьми й тими ж методами як і у 2016 році. Повторився безлад громадських слухань 2016 р. Нечіткість прописаних процедур в законі дала можливість маніпулювати процедурами залучення громадськості та їх результатами. Інструмент петицій знівельовано, інструмент громадських слухань формалізовано.

Також про засідання робочих груп можна було дізнатися тільки через приватне спілкування, а його результати тільки завдяки ЗМІ. Непублічність виказувала, що рішення приймаються десь, але не робочою групою, яка від початку зібрана таким складом у більшості залежних від міськвиконкому людей, щоб лише легалізувати вказівки зверху.

Поява таких назв як Федора Караманиць, який балотувався та працював в раді від “Партії регіонів” та був близьким до міської влади, чи Святителя Василя Великого у Сакаганському районі, голову якого теж звуть Василь і який публічно декларує свою схильність до православності, або Анатолія Шершньова, родича нинішнього голови Покровського райвиконкому, скидається на непотизм. Разом з тим варто зазначити що пильна увага з боку громадськості до пропозиції перейменування на честь Костянтина Павлова дала результат. Такого топоніма не з'явилося на мапі міста.

Членки та члени робочої групи, які належать до експертного кола краєзнавців та науковців не пішли на порушення закону про вшанування в топоніміці живих людей. Такі назви як Вікторія Спартц, Борис Джонсон, Джозеф Байден були вилучені зі списку, які йшли на перейменування. Проте бачимо ряд синонімічних задвоєнь:

Героїв Дебальцево – сквер і вулиця.

Героїв Маріуполя / Героїв полку “Азов”/ Захисників Азовсталі.

Іноземних добровольців / Української добровольчої армії/ Українських добровольчих батальйонів/Добровольців.

Криворізької поліції/ Патрульної поліції.

Калинівська/ Червоної калини.

Це може свідчити або про поверхове опрацювання пропозицій, або навмисне притримання деяких топонімів для вшанування в майбутнього потрібних можновладцям цінностей та символів. Власне ідея з вшануванням живих людей в деяких обговореннях звучала як тактика замороження певних об’єктів у гарячій фазі уваги громадськості до перейменування, щоб потім їх можна було скасувати як незаконні та мати підставу перейменувати вже без пильної уваги громадськості, без спротиву до одіозних персон.

Якщо для не появи топонімів на честь живих людей в експертного кола був аргумент про порушення закону, то апелювання лише до етичних критеріїв, не підсилених юридично, не спрацювало.

Не допомогли заклики безпосередньо до ОО.вілчула. Вулиці на честь чеченських діячів лишили центральними.

Не дослухалися й до думки експерта про не перенесення цвинтарів у місто (майже третина топонімічних назв на честь інших міст пов’язана з масовими трагедіями (11 з 41)).

Таким чином, як і випадку з рекомендаційним характером громадських слухань нечіткість законодавчих вимог, щодо змістовного наповнення перейменування дала змогу на місцях зменшити можливість вшанування видатних подій, персоналій української історії, які б утверджували суб’єктність України. По суті масове вшанування постраждалих від війни міст відтворює імперський наратив української нації як жертви.

Постає риторичне питання: “Чи вважається деколонізацією процес, який здійснено методами патерналістського колоніалізму без залучення громадськості, без прозорих зрозумілих механізмів?

Щодо результатів перейменування та нашого розподілу за сферами важливо зазначити, що виділення 14 тематичних сфер вимагала у деяких випадках спрощення, щодо окремих громадських чи політичних діячів. Так Джона Маккейна ми, як колишнього військового ми зарахували до військової тематики, а мецената Євгена Чикаленка, який мав капітал завдяки аграрній діяльності, - до аграрної. В індустріальній сфері також об’єднані як науковець в цій сфері, так і ті, хто безпосередньо працювали в галузі.

Як видно з таблиці 3 розподіл за сферами виглядає наступним чином:

- | | |
|---------------------------------|-----------------------------|
| - сектор оборони і безпеки – 64 | - історична – 21 |
| - правозахисна – 1 | - козацтво – 10 |
| - освітньо-наукова – 9 | - культурно-мистецька – 16 |
| - медична – 2 | - естетично-природнича – 18 |
| - аграрна – 2 | - флора – 15 |
| - індустріальна – 17 | - етична – 4 |
| - релігійна – 3 | - сімейно-побутова – 2 |

Очевидно, що найбільша сфера військова. Навіть якщо медиків – то військових, як і тил. Ми не включили в неї Мирну, Добросусідську, хоча їх теж можна віднести до мілітарної через опозицію. Як і таке мілітарне утворення як козацтво ми винесли в окрему категорію.

Якщо піти традиційним шляхом розподілення сфер на маскулінні та фемінні, то до маскулінних, окрім військової, відносимо індустріальну, релігійну та козацтво – в сумі це **94** топоніми, коли фемінних (мистецька, освітня, медична, сімейно-побутова) – **29**.

Сімейно-побутова тематика доволі умовна (вул. Добросусідства й пров. Криничний). Як і у 2016 році не з'явилися топоніми на честь дитинства, материнства, батьківства, фауни, спорту.

Назви на честь жінок переважають не тільки чоловічі персоналії, але й ботанічні. Жінки на топонімічній мапі міста з'являються тільки завдяки персоналіям. Вони, своєю чергою, теж традиційно репрезентативні. За виключенням Інни Дерусової, чия державна нагорода “Герой України” місцева влада не могла проігнорувати, жінки знову пов'язані з темою освіти, медицини та мистецтва. Як і у випадку з вшанування трагедій у містах України виникає питання, чи дійсно ми не продовжуємо ідеологію “руського міра”, де становище жінки пригнічене? У нас також на рівні публічного простору не вшановані навіть традиційні ролі жінок – дружини, матері, не кажучи вже про модерні.

Як позитивні моменти можна виділити наступне:

- у поданому на перейменування пласті топонімів взагалі не було жінок, але з'явилися 9;
- майже половина персоналій (18 з 39) пов'язані з Криворіжжям, як і більшість історичних назв (16 з 21);
- також козацтво та індустріальна сфери продовжили історичну тяглість репрезентації регіону (разом 38 топонімів).

Таким чином гіпотеза про зв'язок різноманіття назв з мірою демократичності процесу підтвердилась через негативну конотацію. Групи, які не мали дієвих механізмів впливу на рішення, не стали представлені у топонімічній мапі міста.

Топоніми – це символи, інструменти політичної пам'яті. Разом з тим і не пам'яті теж. Пам'ять – це не просто пам'ять, а це й дискусія про теперішнє, яким будувати наше майбутнє. Якщо майбутнє пов'язують з демографією, таким її аспектом як народженням жінками дітей, то шану цьому треба віддавати вже зараз.

Іншим чинником наповнення демографії є імміграція. Хоча в Кривому Розі компактно проживають декілька національних громад, наприклад єврейська, ромська, вірменська, азербайджанська, на цьому етапі вшанована була тільки чеченська.

Це дослідження покликане підняти дискусію, коли вона ще можлива, щоб політична непам'ять не стала культурною, більш законсервованою. Для цього необхідно переглянути суспільну значущість фемінних сфер. Бо в демократії цінності мають визначати інституції, а не навпаки. Важливо не тільки декларувати, а зробити народження цінністю на рівні колективного блага, де індивідуальна відповідальність жінок лише частина суспільного процесу. Для цього і вшанування материнської слави, приміром, має відстоюватися спільно.

Ольга Костіна. стипендіатка стипендії імені Олени Семіколенової 2024 року